

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16
в Державному некомерційному підприємстві
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора

Новицької Наталії Борисівни

на дисертацію **Філінович Валерії Вікторівни**

на тему «**Забезпечення дотримання права інтелектуальної
власності у кіберпросторі: світовий досвід та пропозиції для України**»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена фундаментальними трансформаціями суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, що відбуваються в умовах тотальної цифровізації та появи нового виміру людського буття – кіберпростору. Як визначено в Національній економічній стратегії України на період до 2030 року, впровадження ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі є критично важливим для інноваційного розвитку держави.

Особливої гостроти проблематика дослідження набуває в умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України, коли держава стикається не лише з конвенційною війною, але й з безпрецедентними викликами у кіберпросторі, зокрема щодо захисту інтелектуальних активів від несанкціонованого використання та розкриття. Показовим прикладом є випадки крадіжки та розкриття відомостей щодо військової техніки, що управляється комп'ютерними системами, і це безпосередньо впливає на хід війни та національну безпеку держави.

Транснаціональний характер порушень прав інтелектуальної власності у кіберпросторі створює суттєві правові колізії через відмінності в національних законодавствах різних країн. Незважаючи на те, що ще з 2007 року в Україні було визначено пріоритетом формування інформаційно-орієнтованого суспільства, правові механізми захисту інтелектуальної власності в кіберпросторі залишаються недостатньо ефективними.

Актуальність теми підсилюється тим, що інтелектуальна власність сьогодні не має єдиного вичерпного переліку об'єктів, а її традиційні та «цифрові» об'єкти найчастіше використовуються саме у кібервимірі, де ризики порушень зростають щоденно через удосконалення технологічних

навичок правопорушників. Як свідчить аналіз наукової літератури, проблема забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі ще не отримала комплексного висвітлення.

Важливість дослідження підтверджується також прийняттям у грудні 2022 року нового Закону України про авторське право та суміжні права, що потребує ґрунтовного наукового осмислення його можливостей щодо регулювання «цифрової» інтелектуальної власності та практичних механізмів імплементації.

Таким чином, зроблене В. В. Філінович комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у кіберпросторі, аналіз світового досвіду та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства у цій сфері є надзвичайно актуальним та своєчасним науковим завданням, що має важливе теоретичне та практичне значення для розвитку правової системи України в умовах цифрової трансформації суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи є актуальною та практично значущою, що, зокрема, підтверджується зв'язком із науковими програмами, планами, темами, а саме: дисертацію виконано відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5, Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179; Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV; Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106; Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21.

Також дисертація пов'язана із виконанням на кафедрі конституційного і адміністративного права Національного авіаційного

університету межах науково-дослідної роботи «Людиноцентризм публічного права України» (термін 02.01.2023 - 31.12.2025, реєстр. номер 012411003363). Основні положення й висновки дисертаційної роботи Валерії Вікторівни Філінович відповідають чинним вимогам Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, що висувуються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, вирізняються логічністю та послідовністю. Їх обґрунтованість базується на аналізі нормативно-правових актів України, міжнародних документів, наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, а також на довідковій літературі та матеріалах судової практики, що сприяло детальному аналізу питання забезпечення прав на об'єкти цифрової інтелектуальної власності і, відповідно, додає отриманим автором висновкам практичної цінності.

Розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань сприяла правильно обрана логічна структура дисертації. На досягнення мети дисертаційної роботи автором було сформовано та послідовно виконано завдання, які полягають у: розкритті генезису наукових підходів щодо дотримання права інтелектуальної власності у кібернетичному просторі; встановленні сутності, виявленні правових форм та виділенні принципів дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі; встановленні суті та місця кіберпростору у інформаційному середовищі; розкритті етимології та змісту цифровізації як елементу кіберпростору у науці та нормативно-правовому регулюванні; розкритті категорії якості правового забезпечення функціонування кіберпростору в Україні; виділенні структури відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі; розкритті генези правового регулювання функціонування окремих інститутів інтелектуальної власності у кіберпросторі; виявленні та розкритті актуальних питань правового регулювання відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у глобальних інформаційних та комп'ютерних мережах; виділенні правових основ регулювання відносин дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі в країнах ближнього та дальнього зарубіжжя; проведенні аналізу особливостей діяльності головних міжнародних суб'єктів міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності; виявленні нових підходів до формування правового забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі в Україні; встановленні ефективності правового забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі в Україні і світі на основі шляхів впровадження найкращих світових практик; виробленні концептуальних підходів щодо

побудови ефективного правового забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, ґрунтуються на теоретико-методологічних засадах інформаційного права та адміністративного права. Вони базуються й на узагальненні сучасних концепцій і поглядів вітчизняних та зарубіжних дослідників, а також на використанні широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Усі наукові положення, висновки та рекомендації є теоретично та практично обґрунтованими.

Наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та аргументованими. Їх підтверджено проведенням Філінович В.В. опрацюванням значної кількості наукових праць (351 джерело), які охоплюють дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців із різних галузей. Наукові результати роботи базуються на детальному аналізі теоретичних досліджень та практичних напрацювань. Усі запропоновані в дисертації шляхи вдосконалення законодавства є змістовними, мають чіткі пояснення та обґрунтування. Достовірність, новизна та практичне значення наукових положень дисертації підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, апробацією результатів у рамках науково-комунікативних заходів, а також документами про впровадження результатів роботи (листами, актами та довідками).

Про наукову новизну виконаного дисертаційного дослідження свідчать наступні обґрунтовані теоретичні положення.

Вперше запропоновано визнати принципи права інтелектуальної власності, такі як право власності на інтелектуальну власність, що належить її творцю або передано ним; принцип примусового ліцензування; принцип справедливої поведінки; принцип балансу прав правовласника та громадськості; принцип гармонізації нормативних інструментів та стандартів. Це положення заслуговує на підтримку, оскільки створює теоретичне підґрунтя для формування уніфікованого підходу до захисту прав інтелектуальної власності та активізації творчо-інноваційної діяльності.

Авторка також обґрунтовує, що кіберпростір концентрує глобальні потоки економіко-політичного та соціального характеру, що привертає увагу до необхідності посилення нормативно-правового забезпечення. Таке положення сприяє розвитку ефективного інформаційного простору України та створенню стійкого кіберпростору.

Вперше запропоновано визначення структури відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі як симбіозу суб'єктів, що вступають у правовідносини з приводу інтелектуальної власності, та доцільного способу зв'язку між ними, що ґрунтується на суб'єктивних юридичних правах та обов'язках щодо певних соціальних

благ чи інтересів у кіберпросторі. Це положення сприяє якісному розумінню специфіки врегулювання відносин у кіберпросторі.

Запропоновані напрями правового забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі в Україні, серед яких гармонізація юрисдикцій, активна міжнародна співпраця, нормативне регулювання файлообміну та відповідальності онлайн-посередників, заслуговують на особливу увагу. Таке положення має значний потенціал для вдосконалення національного законодавства та подолання екстериторіальних викликів.

На підтримку заслуговує і твердження про необхідність комплексного підходу до забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, який включає правові, технологічні та соціальні рішення. Це положення створює надійне теоретичне підґрунтя для адаптації світового досвіду до українських реалій.

Важливе теоретичне підґрунтя для розвитку науки інформаційного права створює удосконалення авторкою переліку об'єктів відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі. Відповідний перелік включає й нетрадиційні об'єкти, такі як доменні імена та інформаційно-телекомунікаційні технології. Таке положення заслуговує на підтримку, оскільки сприяє глибшому аналізу правовідносин у кіберпросторі.

Дисертанткою також було проаналізовано ступінь вивченості проблеми дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі і виявлено ключові перешкоди у правовому забезпеченні цього процесу. Це положення привертає увагу до необхідності вдосконалення існуючих підходів і вирішення глобальних викликів.

Загалом, представлені положення є теоретично обґрунтованими, практично орієнтованими та заслуговують на позитивну оцінку, адже сприяють формуванню нових підходів до забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у кіберпросторі.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи Філінович В.В. демонструє її високий рівень та автентичність, що свідчить про здатність авторки проводити ґрунтовні наукові дослідження та її глибоке розуміння предметної області дослідження. Дисертація є оригінальною науковою працею, виконаною на високому теоретичному і прикладному рівнях, з чітко визначеною та продуманою структурою. Архітектоніка роботи відображає її комплексність та завершеність. Зміст дисертації та всебічне висвітлення проблематики підтверджують широку та системну наукову компетентність авторки.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Теоретичні положення і практичні рекомендації, що сформульовані в дисертаційній роботі, достатньою мірою відображені в

публікаціях. Підготовлено та офіційно оприлюднено 34 наукові праці, серед яких 18 опубліковано у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, в тому числі - 3 у міжнародних фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus, 4 - у розділах колективних монографій, 12 є тезами наукових повідомлень на науково-практичних конференціях. Результати, висновки і рекомендації дослідження є особистим досягненням дисертанта. Особистий внесок Філінович В.В. в спільну наукову роботу зазначено у переліку опублікованих праць за темою дисертації. Усі наведені праці мають значний внесок в розбудову науки інформаційного права.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності автора. Оформлення дисертації здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. В дисертаційній роботі відсутні академічний плагіат, фальсифікації та фабрикації.

Практичне значення дисертаційної роботи. Значну кількість концептуальних положень роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Довідки, акти та листи щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджують теоретичну значущість та практичне значення дисертації.

Зокрема, пропозиції, що відображені в дисертації, використані в діяльності органів державної влади та суб'єктів господарювання:

– у науково-дослідній сфері – в процесі розвитку загальнотеоретичної проблематики галузі інформаційного права, зокрема, щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі (акт про впровадження у науково-дослідну діяльність Національного авіаційного університету від 21.10.2024);

– у правотворчій діяльності – для вдосконалення положень актуальних законів та підзаконних нормативних актів у сфері забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі (лист Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини №69396.4/15745/1/24/45.1 від 13.11.2024);

– у правозастосуванні – для здійснення офіційного тлумачення положень законодавства, зокрема при розгляді судових справ у досліджуваній сфері суспільних відносин (лист щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» №8958/2901-06-24 від 25.11.2024, довідка про використання результатів дисертаційного дослідження Державної служби якості освіти України № 01/01-23/2413 від 11.11.2024, довідка про впровадження Дочірнього підприємства «Центр компетенції адресного простору мережі Інтернет»

Консорціуму «Український центр підтримки номерів і адрес» № 1 від 28.10.2024);

– при здійсненні навчального процесу – для видання підручників, навчальних посібників з дисциплін «Інформаційне право», «Право інтелектуальної власності», інших методичних та навчальних матеріалів, виданні іншої спеціальної літератури з роз'яснення положень актуального інформаційного законодавства та законодавства з інтелектуальної власності (акт про впровадження в освітній процес Національного авіаційного університету від 23.10.2024).

Отримані результати від впровадження пропозицій автора підтверджують значний внесок в розбудову науки інформаційного права.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційна робота Філінович В.В., як і будь-яке наукове дослідження, містить у собі дискусійні положення, які потребують більш детального опрацювання та пояснення, при цьому не знижуючи теоретичну та практичну цінність дослідження. Дискусійними положеннями, зокрема, є:

1. Розуміючи важливість впливу інтелектуальної власності на розвиток сучасних суспільних відносин та необхідність постійного внесення змін та розробки нових маркерів правового регулювання відносин пов'язаних з захистом права інтелектуальної власності в новому для людства середовищі – мережевому інтернет-середовищі хотілося б побачити в роботі теоретичне обґрунтування щодо напрямів вирішення проблем захисту права інтелектуальної власності, формування концептуального підходу щодо визначення права на результати творчої діяльності як потенційні об'єкти права інтелектуальної власності в мережевому середовищі, як одній із найперспективніших сфер розвитку глобальної економіки. Хотілося б почути додаткову аргументацію авторки щодо визначення правового статусу суб'єктів носіїв інтелектуальної власності які на сьогоднішній день не є суб'єктами права інтелектуальної власності як в Україні так і в світі. Наприклад, знання, наукові відкриття, престиж, людський капітал є інтелектуальною власністю людини, проте не є об'єктом права інтелектуальної власності.

2. Надане авторкою визначення кіберпростору як центрального сегмента інформаційного середовища містить формулювання "центрального сегмент", яке є дещо спірним і може бути піддано критиці через недостатню чіткість та суб'єктивність. Тому, було б доцільно переглянути термінологію та замінити "центрального сегмент" на більш нейтральний термін, наприклад, "ключовий компонент".

3. Автором детально проаналізовано новий Закон України про авторське право і суміжні права 2022 р. і надано перелік його переваг та недоліків. Погоджуючись із відповідними твердженнями авторки, тим не

менш, вбачається доцільним структурувати відповідні переваги за їх значущістю та доповнити аналізом очікуваного практичного ефекту, зокрема, на розвиток цифрового ринку.

4. Запропонована ідея розробки універсального міжнародно-правового акту виглядає дещо ідеалізованою через глобальні відмінності в законодавствах держав. Перш, ніж перейти до безпосередньо розроблення, важливим є врахування складнощів досягнення консенсусу між країнами через політичні, економічні та правові розбіжності. Також було б доцільним додати приклади аналогічних успішних міжнародних ініціатив.

5. Пропозиція авторки про прийняття Інформаційного кодексу України виглядає дещо амбітною, враховуючи широту охоплення (інтелектуальна власність, доступ до інформації, юрисдикція тощо). Варто б було також провести аналіз правової доцільності створення такого нормативно-правового акту в порівнянні з удосконаленням існуючих нормативно-правових актів. Також авторкою надано загальний перелік складових частин відповідного кодексу, які бажано було б конкретизувати.

6. У дослідженні виявлено термінологічну неточність щодо використання поняття "кібернетична власність". Зазначений термін потребує додаткового обґрунтування з причин відсутності нормативно-правового закріплення. Наразі не визначено, чи є цей термін авторською новацією, чи запозиченим із міжнародної практики. Бажаним вбачається обґрунтувати практичну необхідність введення нового терміну в науковий обіг.

Вказані зауваження та рекомендації не применшують загальну наукову та практичну цінність роботи щодо забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі і не впливають на позитивну оцінку дисертації Філінович Валерії Вікторівни.

Загальний висновок. Загалом, як свідчить зміст дисертаційної роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, яке містить низку наукових положень, що у своїй сукупності роблять значний внесок у науку інформаційного права. У дисертації розв'язано важливу наукову проблему, що має надзвичайно актуальне значення для інформаційного та адміністративного права, практики державних органів влади та полягає в розкритті особливостей та засад забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі. Дисертаційна робота на тему «Забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі: світовий досвід та пропозиції для України» відповідає вимогам пунктів 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року №1197 із відповідними змінами, а саме: є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо забезпечення отримання права

інтелектуальної власності у кіберпросторі, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор - **Філінович Валерія Вікторівна** - заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
цивільного права та процесу
Державного податкового університету

Наталія НОВИЦЬКА

